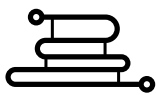

Biblioteka
JANUS

TIM press

Biblioteka
JANUS

Thomas Snégaroff

PUTZI
Hitlerov pijanist

Naslov izvornika
PUTZI
Le pianiste d'Hitler

© Éditions Gallimard, Paris, 2020.

© za hrvatsko izdanje
TIM press d.o.o., Zagreb
tim.press@tim-press.hr
www.tim-press.hr

Sva prava pridržana

ISBN 978-953-369-012-4

Thomas Snégaroff

PUTZI

Hitlerov pijanist

S francuskoga prevela
Dubravka Celebrini

Zagreb, 2022.

SADRŽAJ

Prolog	7
Bratstvo	19
Vlast	63
Nemilost	111
Egzil	159
Samoća	215
Epilog	253
Glavni izvori	257
Zahvale	261

PROLOG

David nikada nije sreo nacista.

Noge su ga slabo služile te se čvrsto držao za ruku koju mu je ponudila prijateljica Judith, njegova pratnja na tome dugom putovanju.

Taksi ih je ostavio na kraju ulice. Valjalo je ići uz Isar, tu nemirnu rijeku koja nestaje u Dunavu. David je zastao na trenutak kako bi se pribrao. U Isar je, tijekom noći kako bi se izbjegli znatiželjni pogledi, bačen pepeo nacističkih dužnosnika pogubljenih po okončanju Nirnberškog procesa, kao i Göringa, koji je izvršio samoubojstvo. Čovjek kojem se zaputio tog jutra u siječnju 1973. bio je njegov prijatelj, tako se priča.

Vladala je žestoka studen; njihovi koraci ostavljali su tragove u snijegu. Rijetke ptice i mršava stabla, breze, jasení, vrbe i srebrne topole gledali su ih kako prolaze, neosjetljivi na tjeskobu što ih je obuzela. Prošli su pored veličanstvene bijele vile koja je pripadala Thomasu Mannu, a zatim se pred njima ukazala kuća Ernsta Hanfstaengla.

„Stigli smo“, izustio je David.

Judith je pozvonila. Očekivali su ih.

Muškarac koji je otvorio vrata bio je izrazito visok. Sa svojim širokim čelom i istaknutom čeljusti izgledao je kao proizvod olovke Tomija Ungerera, crtača čudovišta. Da, tako je, bio je to div iz Zeralde, samo bez dugog nosa. Iz tog atipičnoga fizičkog izgleda izbijao je međutim izvjestan sklad. Ili bolje rečeno, što je Davida

potreslo jer je za njega bilo neočekivano, nježnost, upravo ona koja je mogla osvojiti žene kad bi se prepustile njegovu zagrljaju.

„Dragi prijatelji, očekivao sam vas!“ Kad je progovorio, Davida nisu iznenadile riječi, nego njegov glas, poput milovanja. I taj smijeh, oštar, ženski, koji kao da je izišao iz nekoga drugog tijela, a ne iz njegovog. Nikada se stvari ne događaju onako kako smo zamislili.

Nisam upoznao Ernsta Hanfstaengla, koji je preminuo kad sam se tek rodio, sredinom 1970-ih. Oslanjam se na sjećanja Davida Marwella, koja je sa mnom podijelio četrdeset godina poslije, u salonu svoje velike kuće u predgrađu Washingtona. Svijetli mačak odrezanog repa trljao se o moju nogu.

Kad je Hanfstaengl svojom debelom rukom stisnuo njegovu, Davida je iznenadio vlastiti mir. To je bio samo čovjek koji ga pozdravlja. Tjeskoba koja ga je izjedala još od zračne luke posve je nestala. Sjetio se strica, s druge strane Atlantika, koji mu je savjetovao da razbije njušku tom nacističkom gadu. Našavši se pred starcem, ta mu se zamisao učinila još neprimjerenijom.

„Mladi moj prijatelju, zovite me Putzi“, kazao je Hanfstaengl dok su još stajali na ulazu. „Svi me od djetinjstva tako zovu. Hanfstaengl je zasigurno suviše komplicirano. Cijeli sam život imao nadimak koji mi je služavka dala kad sam imao samo dvije godine... Putzi na bavarskom narječju znači ‘čovječuljak’. Dugo sam vremena to smatrao grotesknim. Visok sam dva metra! Kad me netko ugleda, sigurno neće reći ‘Gle, evo čovječuljka’, zar ne? No... na kraju sam se naviknuo. Zovite me Putzi.“

Njihov je susret bio riskantan, David je to znao. Ta vrsta ljudi ima opasnu moć zavodjenja. Knjiga Georgea Steinera *The Portage to San Cristobal of A. H.* pojavila se nekoliko godina poslije, 1981. U tom je romanu Hitler živ, nije umro u Berlinu 1945., i skriva se u šumama Amazonije. Mladi Židovi imaju zadaću vratiti ga u Izrael i privesti pravdi. Starac utjelovljuje prijetnju; zaveo je milijune ljudi. „Nemojte ga gledati, nemojte s njim razgovarati. Samo nam ga predajte...“ Ali mladi ga gledaju, razgovaraju s njim, i podlegnu.

Putzi je najprije pogledao Davida, a zatim Judith.

Bila je prirodno lijepa. Kad bi joj dali kompliment, pravila bi se da ga nije čula. Antisemiti iz prve polovice 20. stoljeća još nisu prevladali staro uvjerenje prema kojem su Židovke lijepe jer su izbjegle, kao što piše Chateaubriand, „prokletstvo svojih očeva, svojih supruga, svoje braće“ ne miješajući se s gomilom koja je vrijeđala i bičevala Isusa. Njihova ljepota, kao odraz božanskog, bijaše uveličana te je bila u opreci s fizičkom, pa dakle i moralnom ružnoćom židovskih muškaraca – sa svojim đavoljim nogama, kukastim nosovima, okruglim očima i debelim usnama. No ono što je preostalo od fasciniranosti Židovkama ipak nije bilo dovoljno da ne budu ugušene plinom i spaljene. David se pitao nije li Putzi gledao njegovu zaručnicu također s mješavinom privlačnosti i užasa.

Putzi je stisnuo Judithinu ruku i dotaknuo joj obraz, kao što bi djed učinio. Tada je imao osamdeset sedam godina, no nije bio jedan od onih koji se povlače u sebe čekajući smrt. „Dakle, čini mi se da želite snimiti film o meni?“ gromoglasno je upitao, raširivši ruke. Iz salona se začuo drugi glas: „Pa pusti ih da uđu, tata!“ Bio je to Egon, njegov sin, s kojim je David organizirao taj minhenski sastanak. Putzi je brzo propustio par u salon.

Pređa mnom, David Marwell prisjeća se samo gomile knjiga, šuštanja papira, sitnica i, naravno, crnog klavira za koji više ne zna je li bio ravan ili s repom. Tijekom prvog susreta čovjek se često usredotoči na ono bitno, kao da novina osjetilima priječi prelazak praga uzbuđenja. Da je David tu kuću posjetio još jednom, vjerojatno bi mogao detaljno opisati izgled, pa čak i miris mjesta. Ali nije se nikada vratio. Sâm nisam nikada ušao u tu kuću u Pienzenauerstrasseu, usred Herzogparka, rezidencijalne i otmjene minhenske četvrti, i nigdje nisam našao opis rezidencije Hanfstaenglovih. Istežući vrat preko visoke ograde od bijelog drveta, mogao sam nazrijeti samo staklenu stijenu za koju sam pretpostavio da vodi u predvorje. Uvučena je i skrivena od pogleda znatiželjnih prolaznika.

desetljeće kasnije, isti ti radnici radit će isto to, ali ovaj put kako bi onemogućili da umjetnička djela postanu njemački ratni plijen.

Putzi je volio odlaziti u Pariz, jer je u njemu iznova uživao u duhu prijeratnog New Yorka. I one druge, promašene sudbine. Vidio je tako Djunu, koja je postala jedna od najvažnijih ličnosti američkog Pariza. Revno je posjećivala Sylviju Beach, koja je otvorila knjižaru *Shakespeare and Company*, novinarku Janet Flanner, književnicu Gertrude Stein i uživala u strastvenoj lezbijskoj ljubavi s Thelmom Wood. Lijep uspjeh romana *Ryder* Djuni je omogućio da kupi veliki stan u 6. arondismanu, u ulici Saint-Romain, na broju 9. Putzi je ondje vjerojatno provodio nekoliko večeri tijekom svojih boravaka u Parizu. Ali od prošle ljubavi nije ostalo ništa osim nježnosti natopljene nostalgijom – nostalgijom za svijetom koji je zauvijek izgubljen.

Božić što ga je četiri godine ranije proveo u obitelji i u Hitlerovu društvu činio mu se dalekim. Sada su drugi stekli Führerovu naklonost: Rosenberg, kojeg je mrzio iz dna duše, ili Rudolf Hess, Hitlerov drug iz davnih dana koji je ubrzo postao njegov osobni tajnik: dvojica su se muškaraca upoznala tijekom rata, u proljeće 1918. Hess se možda borio u Francuskoj, zajedno s Egonom, razmišljao je Putzi. Hess je tek 1926. pušten iz zatvora Landsberg gdje je bio zatvoren zajedno s Hitlerom, nakon puča u pivnici. Njih su dvojica zajedno radili na prvom svesku *Mein Kampfa*. Bili su prisni, a prema nekima, možda su bili i ljubavnici. Jasno da Putzi nije imao takvu važnost. Prokleti rovovi, nije kročio u njih, ali kao da je ostao u njima zarobljen, zalijepljen. Nikad iz njih neće izići.

No u to vrijeme Putzi ipak nije nestao iz Hitlerova kruga. Njegova je vila i dalje bila udobno i prikladno mjesto za okupljanja. A domaćin je bio vješt u konverzaciji, dok je njegov Steinway odmah mogao salon pretvoriti u vagnerijanski krajolik. Göring je već nekoliko godina pohodio dom Hanfstaenglovih. Iako nije bio intelektualac, zapovjednik SA-a u Putzijevim je očima porastao, jer se u vrijeme kad su se upoznali upisao na Sveučilište u Münchenu i

ondje pohadao predavanja Karla Alexandra von Müllera o njemačkom ratu za oslobođenje od Napoleona. Čovjek koji je svojevolumno provodio sate slušajući velikog profesora, koji je uz to nacionalist, zaslužio je uvažavanje. Među uzvanicima okupljenima oko Hitlera, nalazili su se također Hermann Esser i jedan pridošlica, šepavi spletkar Joseph Goebbels. Što se Putzija tiče, on je nastavio iznositi svoje mišljenje o strategiji koju valja primijeniti, i dalje se zalagao za zblizavanje sa Sjedinjenim Državama, bio je opsjednut tom idejom, te si je utuvio u glavu da Hitlera nauči engleski. Očito uzalud. Hitler nije želio ništa mijenjati, stvar je bila beznadna. Ni naučiti plesati valcer, ni obrijati brkove. Putzi je dobivao same odbijenice.

Iz 1920-ih polako klizimo prema sljedećem desetljeću, dok nacistička stranka mukom pokušava vratiti entuzijazam kakav je imala u početku. Iako ju je Hitler 1926. uspio ponovno ujediniti, izborni rezultati bili su razočaravajući; na parlamentarnim izborima 1928. dobili su tek osamsto tisuća glasova. Göring je postao zastupnik i savjetovao je Putziju da učini sve kako bi mu se na sljedećim izborima pridružio u Reichstagu. Putzi, koji je obožavao počasti, na trenutak je o tome razmišljao, dok je na kolodvorskom peronu pratio Göringa koji je putovao u glavni grad. Ali trebalo se suočiti s istinom: on nije vjerovao u to. Aktivno je sudjelovao u početnom ludilu, gledao viku, rasprave, udarce šakom, puč, ali čini se da je sada morao pasivno promatrati kako sve njegove nade nestaju. Više nitko nije obraćao pozornost na Adolfa Hitlera i njegov pokret. Da, dvanaest nacista ušlo je u Reichstag; no iako je Goebbels izjavio da su ušli „kao vukovi među ovce“, to nije nikoga impresioniralo ni zabrinulo.

U srpnju 1929., dok je Putzi bio u Parizu, tijekom jednog od svojih mnogobrojnih boravaka u potkrovlju Louvrea, supruga ga je nazvala jer im je bolesnoj kćeri bilo vrlo loše. Odjurio je na Istočni kolodvor i uskočio u prvi vlak za München. Gušio se od vrućine. Činilo mu se da putovanje traje cijelu vječnost. Proklinjao je Hitlera. Dok je kroz prozor gledao krajolik, uz buku vlaka koji je presijecao

planinski masiv Vogeze, po prvi put je osjetio bijes prema čovjeku za kojeg je bio spreman žrtvovati sve. Naime, bio je uvjeren da je upravo Hitler donio nesreću njegovoj maloj obožavanoj Herthi. Upravo je navršila pet godina kad se razboljela od Hirschsprungove bolesti, rijetke urođene bolesti o kojoj se u ono vrijeme nije znalo ništa osim da ozbiljno napada crijeva i može ugroziti djetetov život. Putzi je bio očajan. Helene je bila trudna kad je Hitler banuo usred noći, ranjen, nakon puča u pivnici: bio je siguran da je majčin stres izazvao tešku bolest kod djevojčice.

No kako se vlak približavao Münchenu, njegov je gnjev mijenjao metu. „Osim ako to H nije od Hitlera, nego od Helene, koja je izvor prokletstva... Napokon, upravo je ona odabrala ime Hertha i tako prekinula tradiciju! A sada plaćamo strašnu cijenu!“

Kad je Putzi otvorio vrata svoga doma u Münchenu u kojem je lebdjela sjena djevojčice, njegov je bijes splasnulo.

bude imao vremena. Smjestivši se na pijesku, Goebbelsovi su nakon prvotnog iznenađenja bili vrlo sretni što ga vide, osobito Magda. Držeći Helgu u naručju, s naporom je ustala i srdačno ga dočekala: „Putzi! Otkud Vi tu? Mislili smo da ste još u Americi! To je krasno! Ručat ćemo zajedno; Führer je još u hotelu, pridružiti će nam se...“ Goebbels se držao malo po strani te mu je mahnuo u znak pozdrava. Znao je da je njegov gost došao samo da bi se susreo s Hitlerom.

Putzi se osjećao smiješno u svom trodijelnom odijelu, s nogama u pijesku. Štoviše, bio je zabrinut. Stigavši u Heiligendamm, najprije je otišao do hotela gdje je Führer provodio vrijeme, ali na njegovu veliku žalost, tog dana nije izišao iz sobe, iako je već bilo vrlo kasno. Jedan od njegovih tajnika uputio ga je na plažu gdje će sigurno sresti Goebbelsove. Nakon što je s njima razmijenio nekoliko uljudnih banalnosti, Putzija su obavijestili da će ga Hitler primiti.

Goebbels se uznemirujuće nacerio.

Führer ga je toplo primio u hotelskom apartmanu u kojem je boravio. To nije mirisalo na dobro. Nakon svih godina, Putzi je naučio biti na oprezu. „Vi doista imate zanimljive prijatelje, Hanfstaengl. Voditelj odjela za strani tisak bratimi se s jednim Židovom! Lijepo li propagande za stranku!“ ironičan je bio Hitler. „Ta je epizoda dakle prešla preko Atlantika“, pomislio je Putzi, sav tjeskoban. Kako mu je sve to sada izgledalo daleko! Na dan ceremonije na Harvardu, nepoznat čovjek hodao je pored njega i pružio mu ruku. A sutradan ujutro, kad je otvorio novine, Putzi je otkrio da je „zakopao ratnu sjekiru“: pokazalo se naime da je taj nepoznat čovjek, sudac iz Mainea po imenu Max Pinansky, bio Židov.

Putzi se pokušao braniti, ali Hitler ga nije slušao.

Netko ga je o tome obavijestio, naravno. Krivac se možda nalazi na udaljenosti od nekoliko desetaka metara, na plaži, i upravo skuplja stvari spremajući se na ručak, na koji je i Putzi pozvan.

Mučenje se nastavilo i za stolom. „Zasigurno ste ogladnjeli nakon svih tih putovanja...“ Dok se Magda brinula za svog gosta, Goebbels se rugao opasnostima kojima je bio izložen u Sjedinjenim

Državama, ironično ističući hrabrost koja mu je trebala kako bi, pod policijskom zaštitom, pobjegao hordi razularenih komunista koji su ga čekali u New Yorku. Hitlera je zabavljala ta mala perverzna igra u koju se uključio, žaleći što Putzi nije bio u Berlinu, umjesto u Americi. „Da me ubiju, je li tako?“ nije se usudio postaviti to pitanje.

Po povratku iz Heiligendamma, magla u koju je Putzi upao polako se podigla. Događaji su mu u tome pomogli.

Hindenburg je preminuo u zoru 2. kolovoza. Funkcije predsjednika i kancelara su se objedinile, uz burno odobravanje masa koje su tu ustavnu promjenu potvrdile s 89,9 % glasova. Thomas Mann se možda, u svom švicarskom egzilu, pokušao utješiti s onih pet milijuna glasova koji su bili protiv reforme, ali to je glasanje bacilo oštro svjetlo na realnost: Hitlerovo osvajanje vlasti je dovršeno. Odsad su vojnici morali izgovoriti: „Prisežem pred Bogom svetu zakletvu kojom se obvezujem na apsolutnu poslušnost Führeru Reicha i njemačkog naroda, Adolfu Hitleru, vrhovnom zapovjedniku Wehrmachta, a kao hrabri vojnik bit ću u svakom trenutku spreman položiti svoj život da zakletvu ispunim.“

Putzi se nastojao hrabro držati. I dalje je kročio berlinskim hodnicima vlasti, ali teško je skrivao svoju muku. Naravno, nacistička Njemačka bila je sve više nacistička, totalno nacistička; naravno, režim je svoje ideje crpio iz Amerike – o tome svjedoče Nirnberški zakoni. Ali Hitler se udaljavao. Štoviše, rugao mu se, tom sirotom Putziju koji ga je toliko volio. I neće oklijevati da ga ukloni, iako to neće osobno učiniti; nije imao hrabrosti. Kad je nagi Röhm vikao: „Neka me Hitler sam dođe ubiti!“ smrtonosni hitac ispalio je neki vojnik.

Od 1933., kao voditelj odjela za strani tisak, Putzi se bez prestanka suočavao sa zločinima koji opterećuju savjest. Novinari su ga zvali: „Hej, Hanfy, komentar o onom Židovu koji je u Pomeraniji nasmrt pretučen?“, „Hej, Putzi, je li moguća reportaža iz logora Dachau?“, „Hej, Ernst, one dvije žene optužene za špijunažu, koje je smaknuo krvnik u svečanom odijelu, sa šeširom i u bijelim rukavicama, to je barbarski!“ Dok je Putzijeva zadaća bila gasiti

vatru kako bi zaštitio piromane, on se tomu prilagodio. Imao je određenu funkciju. Ali sada kad su nacisti kontrolirali svu vlast, strani mediji podvrgnuti su istom pritisku kao i njemački. Vatra je i dalje gorjela, ali Putzi više nije bio u mogućnosti gasiti je. To je sada bila Goebbelsova zadaća. Svaku i najmanju informaciju koju su strani dopisnici mogli pročitati ili čuti, nadzirao je, ispravljao i smišljao ministar propagande.

Kongres u Nürnbergu, početkom rujna, pružio je Putziju tračak nade. Tom je prilikom Führer Goebbelsa javno ukorio i stao u obranu redateljice Leni Riefenstahl. Prošle godine Goebbelsovi ljudi loše su se prema njoj odnosili: „Doktore, držim Vas odgovornim za ono što se tada dogodilo. To se ne smije ponoviti. Želim da film o stranačkom kongresu režira gospođica Riefenstahl, a ne stranački filmaši. To je naredba.“ Redateljica mu se požalila da su se ljudi ministra propagande miješali u njezin rad dok je snimala kongres 1933. Animositet između Riefenstahl i Goebbelsa bio je dobro poznat, što ju je u Putzijevim očima činilo veoma simpatičnom. Redateljica je pobijedila. Činilo se da nakon prošlogodišnjeg izlaska filma *Plavo svjetlo* Hitler prema njoj osjeća bezgranično divljenje.

Za snimanje filma o kongresu 1934. dobila je neograničeni proračun i potpunu slobodu. Hitler je samo naložio naslov *Trijumf volje*. Volja naroda utjelovljena u jednom čovjeku nadahnula je Riefenstahl. Wagnerova glazba, lica u groplanu, govori, Hitlerov glas, građa nacističkog tijela, moćnog, muževnog, posvećenog naciji: njezin je film impresionirao sve sudionike, uključujući Putzija.

Posmrtni marš koji je Putzi skladao povodom smrti svoje male Herthe Hitler je veoma volio, te se izvodio tijekom kongresa. Tu, u Nürnbergu, Putzi je opet povjerovao da je sve moguće. Da se prevario. Kako je bio glup kad se uplašio da će doživjeti sudbinu tolikih drugih! I dalje je bio onaj vjerni prijatelj koji postaje oslonac kad se svijet ruši. Nitko neće ukloniti prijatelja.

Tako se osjećao po povratku iz Nürnberga.

Ali u listopadu 1934. doživio je smrtni udarac. Ne znajući zašto, zasigurno nakon manevra njegovih suparnika, odjednom mu je bio zapriječen pristup kancelariji. Na papiru je i dalje voditelj odjela za strani tisak, još uvijek nije prognan, ali je degradiran, ponižen. Hitler mu je postao nedostupan. Opet je ovisio o Führerovoj dobroj volji i ljutio se na sebe što ga nije preduhitrio.

Treba li bježati?

Švicarska, dobronamjerna i neutralna susjedna zemlja, bila je najbolje rješenje dok čeka na Ameriku. Neće otputovati sam. Nacisti su bili u stanju izvršiti pritisak na obitelj; režim nije opraštao odmetništvo. Njegov sin Egon bio je već vrbovan mladić i sa sobom je uvijek nosio Hitlerovu fotografiju koju mu je ovaj osobno darovao. On ne bi želio otići, kao ni Helene, koju njihov brak nije usrećio. Vjerojatno bi nastojala dobiti razvod, što bi njezin suprug odbio, kako bi zaštitio Egona, ali i zato da mu ne mora plaćati uzdržavanje. Što se Putzijeve majke tiče, ona je stanovala u Uffingu, ondje gdje je Hitler odjurio, ranjen, nakon neuspjelog puča 1923. „Ne bi išli tako daleko“, razmišljao je Putzi, ali nije bio uvjeren u to. Otići će jedne večeri da je pozdravi, prije nego što pobjegne, bez upozorenja, zajedno s Egonom i možda s Helene. Neće joj reći ništa o svom planu i tako će je zaštititi. Zapravo treba obavijestiti što manje ljudi. I krenuti u akciju.

Studeni je bio mjesec njegova upoznavanja s Hitlerom. Bit će to i mjesec njihova razdvajanja.

Kasno jedne večeri, Putzi će izići iz kuće, podignut će ovratnik na svom dugom, crnom ogrtaču, navući šešir i pješice krenuti prema kolodvoru. U ruci će nositi aktovku s nekoliko dokumenata. Bez putne torbe, da ne privlači pozornost. Veličanstvena Brandenburška vrata gledat će ga kako se udaljuje pustim ulicama. Ubrzat će korak kako ne bi propustio posljednji vlak za München. Možda se nikad više neće vratiti u Berlin. Stoga će dignuti glavu i pokušati zapamtiti

želi. Ploviš obalama depresije, ali se ne utapaš, preživljavaš samo zbog nade, romantične, patetične, da ćeš se vratiti u Berlin. Još uvijek vjeruješ u odanost. Zar si već zaboravio Noć dugih noževa? Najgori je slijepac onaj koji ne želi vidjeti. Ne govoriš ništa što bi moglo povrijediti Hitlera, i jasno to daješ do znanja. Tvoja šutnja je gromoglasna, čuju te, ali te ne slušaju. Bave se drugim stvarima. Aneksija Austrije, paljenje sinagoga, ubijanje Židova, oslobađanje Nijemaca iz Sudeta, ponižavanje Engleza i Francuza koji toliko žele mir da će imati rat... Iskreno, koga briga za tvoje krikove, Putzi?

Ali nije baš tako. Hitler još uvijek misli na tebe. Na tvoje uhićenje, ako se usudiš stupiti nogom na njemačko tlo. Izdana je naredba, saznao si to u Londonu. Ali ti se ne možeš odlučiti. Odanost će te na kraju skupo stajati.

„To je moj život, A. H.“

Bilo je to početkom ožujka 1938. U pismu koje je uputio prijateljici, barunici Mary von Gersdorff, Putzi se ponadao: „Od ponedjeljka odjednom postoji nova nada koja bi nekim čudom mogla stvari okrenuti u moju korist. Ekonomsko-politički predmet od iznimne važnosti koji seže u 1916., 1917., 1918.“ Uvijek taj rat koji se vraća, s nizom slabo zacijeljenih ožiljaka. Mogao bi ga vratiti u Njemačku, nasmiješio se Putzi.

Još uvijek je u to vjerovao.

Potkraj srpnja 1916. strašna eksplozija potresla je njujoršku luku i uzdrmala Kip slobode, te je na trenutak izgledalo kao da će se srušiti. Njemački agenti izveli su sabotazu u američkom skladištu streljiva Black Tom, koje koriste Saveznici. Sukladno mirovnom sporazumu iz Berlina, 1921. osnovano je njemačko-američko povjerenstvo za potraživanja, koje se bavilo pitanjem odštete koju Njemačka treba platiti. Radilo se o milijunima dolara, pod uvjetom da se dokaže njemačka krivnja. Putzijevo ime prvi put se pojavilo 1934., u izjavi Jamesa Larkina. Taj je irski sindikalist svojedobno, prosvjedujući protiv imperijalističkog rata, njujorške lučke radnike poveo u štrajk, u namjeri da spriječi isporuku streljiva Saveznicima. Njegova izjava pod zakletvom bila je dokaz umiješanosti Njemačke, koja je za njega kasnije, kad je došla u ruke nacista, postala neprijatelj protiv kojeg se treba boriti. Dakle, ako je vjerovati Larkinu, Putzi je bio jedan od njemačkih agenata odgovornih za napad na Black Tom. Četiri godine kasnije, ta je afera ponovno oživjela.

Znajući za Putzijevu nezavidnu financijsku situaciju, jedan od glavnih tužitelja pomislio je da to može iskoristiti. Odvjetnik Lehigh Valley Railroada, Amos J. Peaslee, stupio je u kontakt s Putzijevim odvjetnikom Kennethom Brownom: „Ako pod zakletvom nedvosmisleno izjavi da je Njemačka umiješana u eksploziju Black Toma, ne samo da će moći pregovarati o svom imunitetu, nego ćemo ga i nagraditi. Dugovi Vašeg klijenta u Londonu bit će izbrisani...“ Slučaj je bio dovoljno ozbiljan da se Berlin zabrine što bi Putzi mogao učiniti. Svjedočanstvo koje bi potvrdilo izjavu Jamesa Larkina imalo bi pogubne ekonomske posljedice za Reich. Iako je grcao u dugovima, Putzi nije ni pomislio svjedočiti protiv Njemačke; ali je osjećao da iz te priče može izvući korist.

Nebo se 28. ožujka razbistrilo. „Dodite smjesta, Herr Hanfstaengl“: diplomat Ernst Woermann nazvao ga je iz njemačkog veleposlanstva u Londonu, gdje ga je čekala uzbudljiva novost. Naredba je dolazila od Göringa. Putzija, tog pariju, šalje u Sjedinjene Države da u ime nacističke vlade svjedoči o njemačkoj nevinosti. Rehabilitacija, konačno! Trijumfalni povratak u Njemačku! U svoj je dnevnik napisao jednu riječ poput krika: „Zaokret!“ Zaneseni, Putzi i njegov odvjetnik zamislili su da će veleposlanstvo riješiti sve njegove dugove, školarinu za Egona i kartu prve klase na francuskom ili engleskom brodu (ali ni u kom slučaju njemačkom: još je bilo živo sjećanje na posljednje njemačko transportno sredstvo kojim je putovao). Ministar vanjskih poslova, Joachim von Ribbentrop, pokopao je njihovo oduševljenje: „Dokažite odanost pa ćemo vidjeti.“

Na *Ile-de-Franceu*, veličanstvenom parobrodu Transata, Putzi je 8. travnja 1938. ponovno prešao ocean. Stigavši u New York, shvatio je do koje mjere se njegov osobni položaj pogoršao od posljednjeg boravka, prije četiri godine. Nema više počasti, gomila punih mržnje, kao ni novinara koji su ga nekoć salijetali! I sama se prošlost izbrisala. Postao je nepoznat netko. Na mjestu zgrade u kojoj je živio sada je bilo parkiralište, a od dućana nasuprot Carnegie Hallu nije ostalo ništa.